

Bir Derdim Var: “Onlar”ın Hikayesinde!**Nebahat Neva Ulu**

Akdeniz Üniversitesi

Adres: Akdeniz Üniversitesi, Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü, Antalya,

E-Posta: nevalu@icloud.com

Geliş Tarihi: 25 Kasım 2024; Kabul Tarihi: 26 Aralık 2024

Doi: 10.5281/zenodo.14577958

Künye: Ulu, N. N. (2024). Bir Derdim Var: “Onlar”ın Hikayesinde! *Senex: Yaşlılık Çalışmaları Dergisi*, 8(2), 9-16. <https://orcid.org/0009-0002-9861-271X>**Özet**

Bu “Sahadan Sesler” çalışması, Çukurova Bölgesi’ndeki Adana, Mersin ve Tarsus illerindeki tarım arazilerinde çalışan kadın işçilerin, iklim krizine bağlı afetler ve iklim adaleti bağlamında yaşadıkları zorlukları, emek mücadelelerini ve adaptasyon süreçlerini anlamayı hedefleyen saha sürecimden şekillenmiştir. Araştırmanın temel odağı, kadınların bireysel hikayeleri ve bu hikayelerin tarımsal emek süreçlerine yansıyan etkileridir. Çalışma, hem iklim krizinin tarım üzerindeki etkilerini hem kadın işçilerin yaşadıkları zorlukları hem de bu etkilerle başa çıkma stratejilerini anlamaya yönelik bir çaba olarak tasarlanmıştır. Saha çalışması, Tarsus ilçesindeki ilk görüşmelerle başlamış ve toplamda 45 günlük bir süreyi kapsamıştır. Görüşmelerden önce, sahada bir hafta süren ön gözlem gerçekleştirilmiştir. Bu süreç, sahadaki dinamikleri anlamak ve katılımcılarla güven ilişkisi kurmak açısından kritik öneme sahiptir. Görüşme sürecinde çeşitli çevresel ve sosyal değişkenler nedeniyle zaman zaman ara verilmek zorunda kalınmış olsa da saha çalışması başarıyla tamamlanmıştır.

Saha süreci boyunca kadınların emek mücadeleleri, iklim krizine uyum sağlama çabaları ve karşılaştıkları yapısal zorluklar araştırmacının gözlemleri ve katılımcıların anlatılarıyla derinlemesine ele alınmıştır. Çalışmanın bulguları, tarımsal iş gücünde yer alan kadınların maruz kaldığı güç ilişkilerini, toplumsal cinsiyet rollerini ve çevresel koşulların kadınlar üzerindeki dönüştürücü etkisini kapsamlı bir şekilde ortaya koymaktadır. İşçi kadınların, sahadaki hikayelerini daha sistematik bir biçimde anlamlandırmak amacıyla bu çalışma 4 alt başlık ile yapılandırılmıştır. Bu başlıklar, kadınların iş gücündeki görünmez emeğini, araçlar ve işverenlerle olan ilişkilerini, kriz dönemlerinde ortaya çıkan dayanışma mekanizmalarını ve bu mücadelelerin gölgede kalan boyutlarını kapsamaktadır. Bu saha hikayesi, hem tarımsal iş gücünde kadın emeğinin görünmezliğini hem yapısal zorluklara karşı geliştirilen direnç stratejilerini hem de toplumsal gerçekleri anlamak için önemli bir kaynak sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler:

Kadın İşçiler • İklim Krizi • Tarım Arazileri • Emek

Abstract

This “Voices from the Field” study was shaped by my fieldwork that aimed to understand the difficulties, labor struggles, and adaptation processes experienced by women workers working in agricultural lands in the provinces of Adana, Mersin and Tarsus in the Çukurova Region in the context of disasters related to the climate crisis and climate justice. The main focus of the research is the individual stories of women and the effects of these stories on agricultural labor processes. The study was designed as an effort to understand both the effects of the climate crisis on agriculture, the difficulties experienced by women workers, and their strategies for coping with these effects. The fieldwork began with the first interviews in the Tarsus district and covered a total period of 45 days. Before the interviews, a week-long preliminary observation was carried out in the field. This process is of critical importance in terms of understanding the dynamics in the field and establishing a trusting relationship with the participants. Although there were occasional breaks during the interview process due to various environmental and social variables, the fieldwork was completed successfully.

Throughout the fieldwork, women’s labor struggles, efforts to adapt to the climate crisis, and the structural difficulties they faced were addressed in depth through the researcher’s observations and the participants’ narratives. The findings of the study comprehensively reveal the power relations, gender roles and the transformative effects of environmental conditions on women in the agricultural workforce. In order to make sense of the stories of women workers in the field in a more systematic way, this study is structured under 4 subheadings. These headings cover the invisible labor of women in the labor force, their relationships with intermediaries and employers, the solidarity mechanisms that emerge during times of crisis and the dimensions of these struggles that remain in the shadows. This field story provides an important resource for understanding both the invisibility of women’s labor in the agricultural workforce, the resistance strategies developed against structural challenges and social realities.

Keywords:

Women Workers • Climate Crisis • Agricultural Lands • Labor

“Biz, toprağın kutsal olduğunu bilerek, ürünün bereketine inanarak büyüdük. Toprakla sarıldık. Dirençle kök saldık. Kimi zaman sevinçle güldük. Kimi zaman ise toprağın bağrında gözyaşı döktük. Ama hep onunla, hep onun sayesinde var olduk. Başımıza ne geldiyse topraktan geldi. Ama iyisiyle de kötüsüyle de ayrılmadık ondan. Çünkü toprak bizim için yalnızca bir geçim kaynağı değil, aynı zamanda kimliğimiz, varlığımız, hayatla olan bağımızdı. Toprak, bizim hikâyemizin en eski ve en değerli kahramanıydı. Toprağın sesini dinledik; rüzgârla gelen fısıltılarını, yağmurla gelen umutlarını. Biz, onunla konuşmayı öğrendik. Ne eksek, onu biçtik. Ama toprak bize yalnızca ekmek değil, yaşamayı, direnç göstermeyi, köklerimize sahip çıkmayı öğretti” (Katılımcı 6, 60 yaş, 15 yaşından beri işçi).

Bu saha tecrübemde, katılımcının ifade ettiği bu cümle, araştırmamın yönünü belirlememde kritik bir rol oynadı. “Onlar”ın sesini dinlemek sadece bireysel bir çağrı değil, aynı zamanda toplumsal gerçekliklere dikkat çekilmesi gerektiğine dair güçlü bir mesaj içeriyordu. Bu ifadeyle birlikte, yalnızca gözlem yapmanın ötesine geçerek, katılımcıların deneyimlerini anlamamın temel bir gereklilik olduğunu fark ettim. Araştırmanın, bireylerin anlatılarında saklı toplumsal dinamikleri ve görünmeyen yapısal eşitsizlikleri anlamayı gerektirdiği açıktı. Bu bağlamda, “Onlar”ı odaklanmak, saha çalışmamın temel motivasyonu haline geldi. Çünkü “Onlar”ın sesi, sadece bireysel hikâyelerin bir yankısı değil, aynı zamanda toplumsal gerçekliklerin bir aynasıydı. Bu sesler, yılların sessizliğinde biriken acıları, umutları ve mücadeleleri taşıyordu. “Onlar” bir topluluğun sesi, görünmeyenin görünür kılındığı bir köprüdür. Bu yüzden, saha çalışmam boyunca yalnızca bir gözlemci olarak değil, aynı zamanda bir dinleyici olarak oradaydım. Katılımcılarımın her bir sözü, saha çalışmamın yönünü belirleyen bir işaret, toplumsal sorunları ve kendimi anlamlandıran bir rehber oldu.

Saha araştırmacıları, sahadaki topluluklarla kurdukları ilişkiler sırasında yalnızca bilimsel bir gözlemci değil, aynı zamanda bu toplulukların bir parçası haline gelirler. Alan çalışması sadece veri toplama süreci değil, aynı zamanda duygusal ve kültürel bir etkileşim alanıdır. Araştırmacı, seçtiği sahasında katılımcıların bir üyesi gibi davranırken kendi öznelliğini ve dışarıdan gelen biri olmanın getirdiği mesafeyi korumak zorundadır. Bu ikili rol hem katılımcıların güvenini kazanmayı hem de bilimsel bir tarafsızlık içinde kalmayı gerektirir (Goffman, 1956).

Goffman (1961), saha çalışmasında araştırmacının

karşı karşıya kaldığı gerilimin, kendiliğinden gelişen roller ile kendiliğinden olmayan, yani araştırmacının gözlemci kimliğiyle üstlendiği roller arasındaki benzeşim düzeyine bağlı olduğunu belirtir. Bu durum, araştırmacının doğal olarak kabul edilen toplumsal rollerin dışında, gözlemci rolünü de sürdürme çabası sırasında oluşan içsel bir çatışma ve gerilim yaratır. Goffman’a göre, araştırmacı bu iki rol arasında ne kadar çok denge sağlayabilirse, yaşadığı gerilim de o kadar azalacaktır (Goffman, 1961).

Çoğu zaman, araştırmacılar katılımcılarla geçirdikleri sürede kendi değerleri ve inançlarıyla yüzleşmek zorunda kalırlar. Gündelik yaşamın içine dâhil olmak, sadece gözlemlemek değil, aynı zamanda yaşamak anlamına gelir. Sahada kurulan ilişkiler, araştırmanın hem zenginliğini hem de karmaşıklığını artırır. Ancak, bu süreçte ortaya çıkan kişisel çatışmalar, araştırmacının deneyimini şekillendirir ve bazen beklenmedik sonuçlara yol açar. Her karşılaşma, hem araştırmacı hem de katılımcılar için bir dönüşümün başlangıcı olabilir. Aslında, saha çalışması, yalnızca dış dünyanın incelenmesi değil, aynı zamanda araştırmacının kendi iç dünyasıyla da bir hesaplaşma sürecidir. Çünkü araştırmacının bir derdi vardır. Sahada cevabını aradığı, tanıklık ederek, yerinde o cevapları bizzat aramak istediği bir dert. Bir araştırmacının sahaya adım atarken yanında getirdiği en önemli şey, içinde taşıdığı büyük sorulardır. Bu sorular, cevaplanmayı bekleyen basit merakların ötesindedir. Hayatın derin anlamlarını, gizemlerini çözme arzusuyla yanıp tutuşur. Araştırmacı bilmek ister. Çünkü bilmek gücü eline almaktır. Araştırmacı, tanıklık etme ihtiyacıyla sahaya çıkar. Gözlemleyerek, bizzat yaşayarak ve deneyimleyerek cevaplarını bulmak ister.

Yola Çıkış: Araştırmacı ve “Onlar”

“Bir anlatı, üzerinde durduğu mevzudan çok yazarı hakkında bilgi verir” (Wilkinson & Kitzinger, 1996). Benim yolculuğum da oldukça farklı bir yerden başladı: İşletme disiplini. İşletme eğitimi, çoğu zaman rakamlar, analizler ve somut veriler üzerinden ilerleyen bir alandır. Hipotezler genellikle nicel teknikler ya da ikincil veri analizleriyle doğrulanır. Bilimsel düşüncenin bu alanı, bana kesin sonuçlar ve net cevaplar sunduğu için güven verici görünürdü. Çünkü gri alan olmamalıydı. Ya siyah ya beyaz. Ya iyi ya kötü. Ben de rakamların gücüne inanan, her şeyin bir formülü olduğuna emin olan bireylerin temsiliydim. Ancak zaman içinde, bu keskin ve belirgin çerçevelerin ötesine geçmemi sağlayan,

giderek büyüyen bir sorgulama sürecine girdim. İlk başta bu sorgulamalar hafifçe kendini hissettirdi. “Biz kimiz?” sorusu, aklımın arka planında yankılanmaya başlamıştı. Fakat bir süre sonra bu soru, giderek daha da kişisel bir hâl aldı. “Ben kimim? Hayatta neyin peşindeyim?” Bu sorular, gündelik hayatın basit akışında bile beni rahatsız etmeye başlamıştı. İşte tam bu noktada, hayatın bana sunduğu beklenmedik cevaplarla karşılaştım. Her ne kadar somut sonuçlar arayan bir zihin yapısına sahip olsam da bazı cevaplar son derece soyut, hatta neredeyse fantastikti. Bir gün, tam bu sorgulamaların içindeyken, arabamda kırmızı ışıkta bekliyordum. Zihnimde “Ben kimim?” sorusu yankılanıyordu. O sırada gözüm yan taraftaki bir reklam panosuna kaydı. Panoda büyük harflerle “Hakikat Sende” yazıyordu. Bu rastlantısal karşılaşma, benim için hayatın o derin sırlarından birinin ortaya çıkması gibiydi. Basit bir tesadüf müydü? yoksa hayat gerçekten de bize ihtiyacımız olan cevapları sunar mıydı?

O an, varoluşsal sorularıyla yeni bir sürecin başladığını hissettim. Ancak, içsel sorulara cevap aramak cesaret gerektirir. Herkes bu cesarete sahip olmayabilir ve çoğu zaman insanlar içlerine dönmekten korktukları için cevaplarını dış dünyada ararlar. Ben de bir noktada aynı şekilde hissettim. Cevabı dışarıda aramaya karar verdim. Toplumdan geri çekilerek sürdürdüğüm hayatıma bir son vermek ve dışarıdaki dünyaya açılmak zorundaydım. Çünkü gerçek cevaplar sadece içsel yolculukla değil, aynı zamanda dış dünyayla da yüzleşmekle bulunur. İşte bu noktada, araştırmacı olarak dış dünyada neyi bulmak istediğime odaklandım. İçsel sorularıyla dış dünyadaki gerçekliği keşfetmek arasındaki bu denge, benim araştırmacı kimliğimi yeniden şekillendirdi. Ayrıca, araştırmacı olmanın sadece verilere dayanan bir süreç olmadığını anladım. İnsan bazen sadece rakamların ötesine geçerek, kendi varoluşuna dair daha derin cevaplar aramak zorunda kalır. Bunu yaparken hem içsel hem de dışsal dünyayı bir arada değerlendirmek ve cevapların bazen en beklenmedik yerlerden geleceğini bilmek gerekir. Bu noktada, akademik olarak zayıf hissettiğim ancak sahada deneyimleyerek öğrendiğim, nitel tekniklerle tüm çalışmalarımın temellerini attım. Amacım, yalnızca bir akademik araştırma yürütmek değil, aynı zamanda içimde biriken derin bir adalet arayışını somutlaştırmaktı. Şarkının sözlerinde vurgulandığı gibi: “*Bir derdim vardı ve bu derdi tutamazdım artık içimde*” (Tekin, Güven, Özyeğen, Gozubuyuk, & Kabadayi, 2004). Amacım ise geleneksel olarak “kırılgan gruplar” olarak adlandırılan “Onlar”ı anlamaktı.

Peki, kimdi bu “Onlar”? İçimdeki sorgulamalarım, “Onlar”ı anlamama ve neden cevabımın “Onlar” da olduğunu düşünmeme neden oluyordu. Orada, bu gruplarda rahatsız eden bir şeyler vardı. Adaletsizliğin varlığına dair bir his. Bu durum, beni harekete geçirmeye zorladı. “Çözmelisin” diyordum kendime. “*Unutmamalısın! Bilimsel bir alandadır; bunu kalemin gücüyle belirginleştirmelisin.*” Bu telkinlerle, iklim krizi bağlamında iklim adaleti ve hak temelli bir yaklaşım benimseyerek “Onlar” serisinin ilki olan “yaşlılar” ile ilk saha araştırma başladım. Araştırmanın bu aşaması, yalnızca akademik bir deneyim değil, aynı zamanda sosyal sorumluluğumun bir ifadesi haline geldi. Yaşlıların perspektifinden iklim krizi ile ilgili sorunları ve onlara etkilerini anlamak, benim için bu süreçte kritik bir rol oynadı. Bu bağlamda, “Onlar”ın hikayelerini dinleyerek hem bireysel hem de toplumsal boyutları ele almayı hedefledim. Bu deneyim, bana iklim krizinin yalnızca akademik mesele olmadığını aynı zamanda insan hayatının dokusunu etkileyen derin bir gerçeklik olduğunu gösterdi. Herkesin sesi duyulmalıydı. Bu, benim araştırmamın ve hedefimin merkezinde yer aldı. Bu süreç, araştırmalarımı sadece akademik çerçeveye hapseden bir deneyim olmaktan çıkardı. Aynı zamanda, benim için derin bir toplumsal sorgulama ve adalet arayışının bir parçası haline geldi. Ve “Onlar”ın hikayeleri, bu araştırmalarımın temel taşı oldu. “Onları” keşfetme gerekliliği, araştırma sürecimin merkezine yerleşmişti. Benim “*Bir derdim vardı*”, “Onlar”ın ise “*Hiç anlatamadıkları, hiç kimsenin anlamadığı*” hikayeleri vardı (Tekin, Güven, Özyeğen, Gozubuyuk, & Kabadayi, 2004).

İlk araştırmamda yaşlıların deneyimlerine odaklanmıştım. Şimdi ise toplumun vazgeçilmez bir parçası olan kadınları ele almanın zamanı gelmişti. Bu bağlamda, kadınların yaşamlarını, mücadelelerini ve toplumsal rollerini iklim krizi perspektifinden ele alarak yeni bir çalışma tasarladım. Bu çalışma, “Onlar” serisinin ikinci aşamasını temsil eden saha sürecimi içerecek. Çukurova Bölgesi’ndeki, tarım arazilerinde çalışan işçi kadınlarla gerçekleştirdiğim saha çalışması, kadınların hikayelerini yalnızca kendi deneyimlerini yansıtmakla kalmayacak; aynı zamanda içsel sorularımın cevabını, toplumsal adalet ve eşitlik arayışında da kritik bir rol oynayacak.

Narenciye Dönemi: Hasat Zamanı

Çukurova Bölgesi, ülkenin en verimli topraklarına sahip ve tarımsal üretimde öne çıkan bir

yerdir. Bu bölgenin en dikkat çekici özelliklerinden biri, kadınların tarımsal faaliyetlerde oynadıkları kritik roldür. İster saatlik, ister mevsimlik, ister tam zamanlı olsun, kadınlar bölgenin tarımsal üretiminde en önemli aktörlerden biri haline gelmişlerdir. Ailelerinin geçiminde başat bir rol üstlenen bu kadınlar, tarım alanlarında varlıklarını güçlü bir şekilde ortaya koyarak vazgeçilmez bir noktaya ulaşmışlardır.

Saha gözlemlerim sırasında elde ettiğim en önemli bulguya göre, Çukurova Bölgesi kadın ayrımcılığının, aile içi şiddetin ve istismarın belirgin şekilde erkek egemenliğinde sürdüğü bölge olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak tarım alanlarında emek veren kadınlar, karşılaştıkları toplumsal baskılara rağmen ekonomik hayata önemli katkılarda bulunmaktadır. Bu gerçek, bölgenin tarımsal yapısında kadın emeğinin ne denli hayati bir rol oynadığını gözler önüne sermektedir.

Saha araştırmam başlangıçta planlı değildi. Tarsus ilçesine bir iş için gitmiştim; burası aynı zamanda memleketimdir. Tarsus'un mistik atmosferi ve tarihi dokusu içinde gezinirken bölgedeki kadınların hayatlarına dair dikkatimi çeken bazı unsurlar beni bu araştırmaya yönlendirdi. Tarihi efsanelerle bezenmiş bu ilçede keşif yaparken, bir yandan kadınların telaşla oradan oraya koşuşturduklarını fark ettim. Herhangi bir kadınla karşılaştığımda, belli saatlerde bir yerlere yetişmeye çalışıyorlardı. Bu durumun peşine düştüğümde, önemli bir kısmının tarım alanlarında günlük yevmiye usulü çalışarak ailelerine katkıda bulduklarını öğrendim.

Kadınlarla yaptığım kısa sohbetler, bölgedeki kadın emeğinin akademik olarak daha yakından incelenmesi gerektiğini ortaya koydu. Planladığım kısa süreli ziyaret, bu farkındalıkla birlikte 45 gün süren kapsamlı bir saha araştırmasına dönüştü. Tarımda çalışan işçi kadınlarla ilgili bir araştırma tasarlamaya karar verdim ve bölgeyi daha teknik olarak tanımaya başladım. İklim krizine bağlı afetler ve iklim adaleti bağlamında, tarımda çalışan kadınların emek mücadelelerini ve adaptasyon süreçlerini araştırmak için uzun ve derin bir saha çalışmasına başladım.

Adana, Mersin ve Tarsus'taki arazilerde daimi olarak çalışan kadınlarla yollarımız narenciye döneminde kesişti. Bu kadınların yalnızca tarımsal üretimdeki rolleri değil, aynı zamanda toplumsal adalet ve eşitlik arayışında da önemli bir yere sa-

hip olduklarını gördüm. Kadınların hikayeleri, bireysel yaşam mücadelelerinden çok daha fazlasını barındırıyordu. Bu hikayeler, bölgenin tarımsal yapısının anlamının ötesinde, içinde bulunduğumuz toplumsal yapıyı da derinlemesine kavramamı sağladı.

Yükselen Karanlık “Elci”ler

Araştırmayı tasarladıktan sonra, nitel tekniğin tüm gerekliliklerini yerine getirerek katılımcı seçimini tamamladım. Çalışmanın merkezinde, tarım işçisi kadınlarla gerçekleştireceğim saha görüşmeleri yer alıyordu. Araştırmamın saha süreci, Tarsus ilçesindeki işçi kadınlarla başladı. İlk etapta, katılımcı seçiminde belirgin bir yaş aralığı kriteri olmamakla birlikte, önemli bir seçim ölçütü olarak, bölgede uzun yıllardır yaşamış olmaları gerektiği belirlendi. Katılımcıların tümü, çocukluklarından itibaren tarım işçiliği yapmış ve ilk okul mezunu bireylerdi. Yaş aralıkları farklılık gösteren bu kadınlar arasında en belirgin ortak özellik ise fiziksel ve duygusal olarak yaşadıkları zorlukların izlerini taşıyan vücut ve yüz ifadeleriydi. Kadınların elleri, işçilikten dolayı büyük, kirli ve yaralıydı. Yaş aralıklarındaki farklılara rağmen, yüzlerinde derin kırışıklıklar ve bakışlarındaki tükenmişlik, yorgunluk ve mutsuzluk tüm katılımcılarda aynı belirginlikteydi. Bu özellikler, katılımcıların yaşam koşullarını ve işçilik sürecinde karşılaştıkları zorlukları somut bir şekilde yansıtan önemli bir gösterge olarak öne çıkmıştır.

Bununla beraber kadınlar, yapısal olarak dikkat çekici bir şekilde güçlü ve atletik bir görünüme sahipti. Çocukluktan beri bu topraklarda çalışarak bedenlerini bu ağır şartlara adapte etmişlerdi. Özellikle içlerinde, 65 yaş üstü yaşlı kadınların fiziksel olarak ne kadar güçlü oldukları hemen gözüme çarpıyordu. İlk başta bu saha çalışmasının kolay olacağını düşünmüştüm. Çünkü daha önce yaşlılarla yaptığım saha çalışmasında önemli deneyimler kazandığımı sanıyordum. Hem zihinsel olarak hazırdım hem de kullandığım nitel tekniğe hâkimdim, ancak işler sandığım kadar basit ilerlemedi.

Her gün belirli saatlerde işçi kadınlarla “Yarenlik” alanında buluşuyor, tarım arazilerine gitmek için servis bekliyorduk. Gün içinde birden fazla araziye giderek bir “el” tamamlanıyordu. Bu süreç kadınlar için zorlu bir rutin haline gelmişti.

Arazilere geldiğimizde, işçi kadınlara liderlik eden ve isimleri benim evrenimde tamamen değişen “elci”lerle yani işçilerin şefleriyle tanıştım. Şeflerin hepsi

erkekti ve araştırmacı kimliğimi koruyarak onlarla iletişim kurmak oldukça zordu. Bu erkek egemen ortamda, kadınların sesini duyurmak ve onların hikayelerini açığa çıkarmak, tahmin ettiğimden daha karmaşık bir süreç haline geldi. Araştırma sırasında işçi kadınların sadece fiziksel olarak değil, toplumsal olarak da nasıl mücadele verdiklerini gözlemledim. Ancak bu mücadeleyi anlamak, saha çalışmamın başlangıcında düşündüğümden çok daha fazla çaba gerektiriyordu.

Elciler, tarım işçisi kadınların başında duran, onları yönlendiren kişilerdi. Bu kişilerin çoğunlukla erkeklerden oluşması, saha çalışmamın başında beni zor bir durumla karşı karşıya bıraktı. Bende bir kadın araştırmacı olarak, onların gözünde “kadın” olmanın belirli kalıplara sıkıştığını hemen fark ettim. Elciler, bana küçümseyici bir tavırla yaklaşıyor, varlığımı ciddiye almaktan çok, dalga konusu haline getiriyorlardı. Elcilerle ilk tanışmam zayıf bedenime karşı tacizci ve zorba tavırlarıyla “*hoş geldin*” devamında, “*bir on kilo alsan, peşinde erkek eksik olmaz*” cümlelerini dile getirerek başlamıştı. Bu çarpıcı an, bilimsel bir araştırmayı yürütmek üzere sahaya çıkmış araştırmacı olarak kendimi bulduğum bir dönüm noktasıydı. O an, hocamın derslerinde nitel tekniklerin önemine dair her cümlesini içimden tekrar ederken araştırmacının rolünü ve sahada nasıl hareket etmem gerektiğini hocamın sesiyle tekrarlardım. Kadınların karşılaştığı bu türden cinsiyetçi ve küçümseyici tutumlar sadece benim deneyimim değil, aynı zamanda bu alanda çalışan tüm kadınların seslerini bastıran sistemin bir parçasıydı. Bu süreçte, sahadaki rolümün ve deneyimlerimin, toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesindeki önemini kavradım. Kadına biçtikleri bu dar rol, bana araştırmamı hemen başlatmamam gerektiğini açıkça gösterdi. Öncelikle, bu ortamı ve dinamikleri daha yakından gözlemlemeliydim!

Başlangıçta kendimi önyargılı ve sinirli hissettim. Bu duygularımın, araştırmayı nesnellikten uzaklaştırma ve manipüle etme riski taşıdığına farkına vardım. Bu yüzden, doğru bir karar alarak araştırmaya hemen başlamamaya ve öncelikle derinlemesine bir gözlem sürecine girişmeye karar verdim. Böylece, planladığımdan çok daha uzun bir keşif süreci başladı. Bir hafta boyunca sadece gözlem yaparak kadınların bu erkek egemen ortamda nasıl bir varlık sergilediklerine tanıklık ettim. Her gün tanıklık ettiğim olaylar ve gözlemlerim yarı yapılandırılmış soru formuma yeni sorular eklememe neden oluyordu. Ancak, tüm bu sorular zihnimde hızla birikiyor, araştırmayı nasıl yöneteceğim konusunda kendimi giderek daha fazla sıkışmış hissediyordum. Araştırmanın başlangıcında,

öngördüğümünden çok daha karmaşık bir süreçle ve bölgedeki “eril gücün karanlığı” ile karşı karşıya kaldığımı anladım. Kadınların gerçek deneyimlerine ulaşmak sadece sorularla değil, aynı zamanda derin bir anlayış ve sabırlı bir gözlem gerektiriyordu.

Karanlığın Arkasındaki Güç “Ağalar”

Çukurova’daki saha sürecimde, dikkatimi çeken bu derin karanlığın, tahmin ettiğimden çok daha güçlü olduğunu gözlemledim. Bir araştırmacı olarak saha esnasında sayısız değişkenle karşılaşmanın getirdiği zorluklara hazırlıklı olduğumu düşünüyordum. Bunu sağlayan yegâne unsurlar ise sahip olduğum bilimsel bilgi ve saha çalışmasına dair tecrübemdi. Tarım arazilerinde gerçekleştirdiğim ön gözlemler sırasında, kadınların bir günlük hasat toplama maceralarına eşlik ettim. Başlangıçta, bu araştırmanın temelinde iklim krizinin tarım alanında çalışan kadınlara etkisi, onların adaptasyon süreçleri ve bölgenin ürün desenlerinin iklim krizi nedeniyle nasıl evrildiği yer alıyordu. Ancak, sahada beklenmedik şekilde ortaya çıkan değişkenler, araştırmanın seyrini değiştirmeye başladı. Bunlar, her an karşınıza çıkan, araştırmacıya çarpan gerçeklerdi. Kadınların karşılaştığı zorluklar, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, şiddet, ihmal ve istismar gibi olgular, gözlemlediğim her anı derinlemesine sorgulamama neden oldu. Bu durum, yalnızca araştırmamın kapsamını değil, aynı zamanda araştırmacı kimliğimi de yeniden tanımlamak zorunda bıraktı.

Zorbalığı şeflik sanan elcilerin ilk işi, kadınları azarlamakla başlıyordu. Bu erkekler için “iş” demek, birden fazla görevi aynı anda yerine getirmek anlamına geliyordu. Ancak kadınlar için bu durum, günlük yaşamın kaçınılmaz bir parçasıydı. Hasata başlamadan önce kadınların öncelikle gerekli ilkel malzemeleri taşıması ve kurulumunu sağlaması gerekiyordu. Evet, ilkel malzemeler! Tahtadan sandalyeler, basit naylon eldivenler, yırtık botlar ve en çarpıcı koruyucu alet, ilaçlama esnasında kullandıkları baş örtüsüydü. Yöre halkı bu örtüye “yağlık” diye hitap ediyordu.

Bu malzemelerin ön hazırlığı sırasında arazide yan-kılanan “karanlık çığlıklar” ise tamamen elcilerin tekelindeydi. Ön hazırlık tamamlandıktan sonra hasat toplama işlemi, güvenlik tedbiri olmaksızın tahta merdiven veya sandalyelere tırmanan kadın işçilerle başlıyordu. Bazı kadınların ağaçlara tırmanırken merdiven bile kullanmadığını görmek, dik-kate değer bir unsurdu. Bu kadınlar, adeta süper

kahramanlar gibi, büyük bir ustalikle ağaçlara tırmanıp kendi imkanlarıyla elde ettikleri önlemlerle, bir ağaçtan diğerine geçebiliyorlardı. Bu durum, benim gözümde kadınların geleneksel olarak “kırıl-gan gruplar” arasında yer alıp almadıkları sorusunu gündeme getirdi. Gerçekten de kırıl-gan mıydılar? Yoksa bu azmi ve dayanıklılığıyla onlara yüklenen kalıpları yıkacak güçte varlıklar mıydılar? John Stuart Mill (1869)’e göre, kadınların “doğal olarak” zayıf veya kırıl-gan oldukları düşüncesi, sadece tarihsel ve toplumsal bir dayatmanın ürünüdür. Mill (1869), Kadınların Boyun Eğmesi (The Subjection of Women) adlı eserinde, kadınların toplumsal rolleri ve bu rollere dayalı olarak üzerlerine yüklenen sınırlamaların, onların doğal yetenekleriyle ilgili olmadığını savunur. Kadınların sosyal ve ekonomik alanda eşitlik mücadelesi, çoğunlukla bu tür önyargılara karşı verilen bir savaştır. Sahada gözlemlediğim kadınlar, tarım arazilerindeki zorlu çalışma koşullarında, aile ve topluluk bağlamında üstlendikleri sorumluluklarla büyük bir güç ve direnç sergilemelerine rağmen, bu güç genellikle görünmez hale getirilmiştir. Mill (1869)’in yaklaşımına göre, bu toplumsal önyargılar, kadınların gerçek potansiyellerini engellemekte ve toplumun kadınlara biçtiği bu pasif roller, onların sahip oldukları yeteneklere dair yanıltıcı bir algı yaratmaktadır (Mill, 1869). Bu bağlamda, tarım alanlarında çalışan işçi kadınların mücadelesi, sadece bireysel değil, aynı zamanda toplumsal bir dönüşüm çağrısıdır ve bu dönüşüm, tarihsel önyargıların yıkılmasıyla mümkündür.

Elci zorbalığı, araştırmamda dikkate değer bir unsur olarak belirdi ve bu konuyu derinlemesine incelemeye karar verdim. Peki, kimdi bu elciler? Detaylı araştırmam, karanlığın bu eril sesinin arkasındaki kaynağa ulaşmamı sağladı: “Ağa”lar! Bölge, yıllara dayanan ağalık geleneğinin hüküm sürdüğü bir yerd. Arazi sahipleri, kendi küçük evrenlerinde güçlü bir sistem kurmuşlardı. Bu kişiler, bölgedeki zengin kesimleri temsil eden “ağa”lardı. Bu gücün karşısında duracak pek bir otoritede yoktu. Yani, araştırma sırasında elde ettiğim bilgiye göre, yönetim sistemi ile ağalar arasında bir örgütlenme söz konusuydu. Elciler, bu gücün “elçiliğini” üstlenen karanlığın uşaklarıydı. Onlar, ağaların taleplerini yerine getirmekle sorumlu, kadınların hayatlarını zorlaştıran baskı unsurlarıydı. Bu yapı hem kadınların iş gücünü sömüren hem de erkek egemen sistemin bir parçası olarak işlev gören mekanizma olarak karşımıza çıkıyordu. Elci zorbalığı ve ağalık geleneği arasındaki ilişkiyi anlamak, sahada gördüğüm zorlukların kökenine inmemi sağladı ve bu

durum araştırmamın yönünü belirleyerek daha derin bir toplumsal analiz yapma imkânı sundu.

Karanlığın Hükümü: Işığın Arayışı

Saha süreci, başlangıçta öngördüğümden çok daha karmaşık bir hal alıyordu. Gözlemlerim devam ederken Çukurova’daki tarım arazilerine düzenli olarak gidip gelmeye devam ettim. Elcilerin gözünde “okumuş, çok bilmiş” bir kadın olarak görülüyordum. Ancak, işçi kadınların gözünde farklı bir kimliğe bürünmüştüm. Artık işçi kadınlar için gururla bahsettikleri bir figür haline gelmiştim. Bu kadınlar, çoğu temel düzeyde eğitim almış, yaşamlarını arazilerde işçilik yaparak sürdüren bireylerdi ve onlar için “kadınlık” tanımı “işçilik” ile özdeşleşmişti.

Beni de kendi aralarında tanımlamalara başlamışlardı. Ancak, bu tanımlamalar başka bir anlam taşıyordu. Kadınlar, beni bir otorite figürü olarak görmüşlerdi. Onlara göre, ben bir bilim kadınıydım ve her şeyi bilen yetkin biriydim. Bu sıfatlar henüz bana ait olmasa da katılımcı kadınların beni konumlandıkları yer bu şekildeydi. Bu durum işleri çok daha karmaşıklaştırmıştı. Zira artık onların gözünde ben bir kurtarıcı, seslerini duyurabilecek ve sorunlarına çözüm bulabilecek biriydim. Bu algı, çalışmalarımı daha zor ve karmaşık hale getirdi.

Kadınların bana atfettiği “otorite” tanımı bambaşkaydı. Onlar için karanlığın karşısına dikilmiş bir figür olmuştum. Katılımcı kadınların şu söylemi çarpıcıydı: “*Sonunda sesimizi duyuracak birisi! Sizce bize yardım edecekler mi? Gerçi seni Hızır gönderdi.*” Bölge, mitolojik temelli efsanelerin ve gerçeküstü hikayelerin hâlâ canlı bir şekilde yaşadığı bir alandı. İnsanlar, kanıtlanması mümkün olmayan ama büyük bağlılık duydukları bu hikayelerin içinde yaşıyorlardı. Hikayelerin temelinde ise hep bir kurtarıcı figür vardı.

Araştırmacı olarak benim görevim düzeni değiştirmek değildi. Ancak onlara bunu nasıl hissettirmiştim? Bu sorunun cevabını bulmak zorundaydım. Bilimsel veriler ışığında bulgularımı elbette sunacaktım ama bu süreçte, beni bir kurtarıcı olarak gören kadınlara doğru ve dengeli bir şekilde bu gerçekleri aktarmam zaman aldı. Onların beklentileriyle bilimsel tarafsızlığımı koruma arasında hassas bir denge kurmam gerekiyordu.

Araştırmam sırasında bilimsel tarafsızlığı korumaya çalışsam da sahadaki kadınların bireysel hikayeleri ve yaşam mücadeleleriyle kurduğum bağ, araştır-

macı olarak konumumu sorgulamama neden oldu. Feminist kuram, tarafsızlık anlayışını eleştirerek, bilimsel bilgi üretiminde toplumsal bağlam ve güç ilişkilerinin nasıl göz ardı edildiğini ortaya koyar (Mill, 1869). Sahada tanık olduğum kadınların hikayeleri, feminist kuramın “kişisel olan politiktir” yaklaşımını somutlaştırır nitelikteydi. Kadınların tarım arazilerindeki emeği, görünmez kılınmış olmasına rağmen, toplumsal yeniden üretim süreçlerinin merkezinde yer almaktaydı. Feminist kuramın, tarafsızlık yerine yerel ve deneyimsel bilginin önemine yaptığı vurgu, bu çalışmada kadınların bireysel deneyimlerinin yapısal eşitsizliklerle nasıl iç içe geçtiğini görünür kılmamı sağladı.

Saha sürecim karmaşık bir düğüme dönüştü. Çukurova’da kadınların yoğun bir emek sömürsüne ve ayrımcılığa maruz kaldığı gerçeğiyle yüzleşmek, adaletsizliğin bu topraklarda ne kadar derin olduğunu fark ettirdi. Araştırmacı olarak bilgi peşinde koşmak, bilmenin insana güç kattığı düşüncesiyle yola çıkmıştım. Peki, bu güç neredeydi? Bazen bilmemek daha mı iyiydi? Oysa “Onlar” serimi başlatma sebebim adaleti aramak, adaletsizliği görünür kılmaktı. Kadınların gözünde adaletin “kılıcı”, “ışık” taşıyan bir kurtarıcı, Hızır’ın “eli”ydim ama bu sıfatlar bana ait değildi ve bunu anlatmak, kabul ettirmek epey bir zamanımı almıştı.

Bu kabulü sağlamak hiç kolay olmadı. Onların güçlü gördüğü kişi olarak aslında ben, içsel bir kavganın içindeydim. Bir noktada, onların da kavga etmelerini, başkaldırmalarını istedim. Ancak bunu dile getirmekte tereddüt ettim, çünkü başkaldırmalarının sonuçlarının ne olacağına dair cevapsız bir soru beni sürekli düşündürmeye başladı. Bu soruya cevap arayışım, birkaç yıl önce korkunç bir deneyimle sonuçlanan işçi kadınların hikayesine çarpana kadar devam etti. Bu hikâye, araştırmamı kişisel bir meseleye dönüştürmüştü bile.

Araştırmacı kimliğimi sahada, katılımcılarla bağ kurmaktan kaçınarak, mesafeli bir şekilde konumlandırmayı planlasam da bu konuda başarılı olamadım. Daha önceden örgütlenme çabalarına girişen kadınlardan bazılarının, yetkili mercilere şikâyetinde bulunduktan sonra sistematik tehditlerle, ailelerine yönelik şantajlarla karşılaştıklarını ve bu baskılar sonucu şikâyetlerini geri çekmek zorunda kaldıklarını, bazılarının, buldukları bölgeden göç etmeye zorlandığını öğrendim. Bu aşamada, çalışmayı bırakıp pes etmeyi düşündüm.

Zamanla, katılımcı kadınların, var olduğu kanıtlan-

mayan mistik güçlerden medet ummalarını anlamaya başladım. Çünkü gerçekte onların yaşamlarında bir adalet yoktu. Gökyüzünden inen bir kurtarıcıya sığınmak, onların umut ettiği tek unsurdu. Bu noktada, onları gerçeklikle yüzleştirip bu “umut”tan mahrum bırakmalı mıydım? Yoksa, o hikayelerdeki “güçlü figür”ü beklemelerine izin mi vermeliydim?

Hiçbir güçlü ya da fantastik figür gelmeyecekti! Kadınların kendi ışıklarını göz ardı etmelerine ve acizce umut tacirlerinin hikayelerinde kaybolmalarına izin veremezdim. Her akşam arazi dönüşü, evlerine misafir olduğum her anda kendilerindeki gücü anlatmaya başladım. Anlattım, anlattım ve anlattım! Pes etmeden hem kendimi hem de bu araştırmayı bilimsel bir perspektiften onlara da anlatmaya devam ettim. Onlara, ışığın kendi içlerinde olduğunu, korkunun ve bastırılmalarının ötesine geçmeleri gerektiğini, kurtarıcı beklemenin bir acizlik olduğunu her akşam, yorucu arazi süreçlerinin ardından doğru kelimelerle ve sabırla ifade ettim. Ancak, bu anlatım karşı bir kabul görmedi. Yüzlerindeki ifadeler ve söyledikleri hep aynıydı: “*Peki, elbet bir gün bir hal olur.*” Bu şu demekti: Evet tamam “O” sen değilsin. Ama gelecek bir gün! Yöre halkının derinden bağlı olduğu bu “inanç”ın karışında hiçbir kelime, bilimsel bilgi ve anlatım galip gelemezdi. Bu ise çok daha başka incelenmesi gereken derin bir konuydu.

Araştırmamın amacı ve kapsamından kopmuş, farklı meselelerin çözümüne odaklanarak bu süreçte kaybolmuştum. Yönetilmesi oldukça zor bir saha sürecinde, çok yönlü ve birbiriyle iç içe geçmiş meseleler, bu topraklarda daha fazla akademik çalışmanın üretilmesinin ne denli önemli olduğunu açıkça ortaya koyuyordu. Ancak, bu süreçte yaşadığım rol çatışmaları, araştırmacı kimliğimle olan ilişkiyi sorgulamama neden oldu. Nihayetinde, araştırmamın esas hedefine yeniden odaklanabilmek adına geri çekilmeyi tercih ettim.

Perde Arkasında Kalanlar

Araştırmamı geri çekilip derinlemesine odaklanarak yürüttüğüm süreçte, tasarladığım her şeyi sahada uygulama fırsatı buldum. Araştırma amacı ile gözlemlerim ve bulgularım uyum içindeydi, ancak sahada karşılaştığım değişkenler, araştırmanın alt temaları haline geldi. Türkiye’de kadın emeği ve kadın kimliğine yönelik sistematik saldırının varlığı, kadının görünmezliği gerçeği bu süreçte içsel bir sorgulama ve derin bir farkındalık olarak karşıma çıktı. Mill (1869)’in de ifade ettiği gibi; “*Kadınların*

potansiyelleri yalnızca bireysel yaşamlarını değil, toplumu dönüştürebilecek bir güce sahiptir” (Mill, 1869). Ancak, bu potansiyel, kadınların tarım sektöründeki ikincil konumlandırılmaları nedeniyle yerince görünür ve etkin olamamaktadır.

Çukurova Bölgesi’ndeki tarım arazilerinde çalışan kadınlar, erkeklerle aynı yükü taşıırken aynı zamanda evde bakım rollerini de üstleniyorlardı. Kadın emeği, hayatın her alanında belirgin şekilde var olsa da bir kadın araştırmacı olarak onların uğradığı şiddet, ihmal ve istismar karşısında yalnızca gözlemci kalabilmem, beni içsel bir çöküşe sürükledi. Onların gözünde “güçlü” bir figür olarak konumlandırılmama rağmen, bu beklentiye karşılayamamanın hüznü ve yetersizliği ruhumda derin bir iz bıraktı. Bu süreç, fiziksel olarak aşırı kilo kaybına, ardından sosyal hayattan geri çekilmeme neden oldu.

Sahada geçirdiğim bu dönemde, kişisel hayatımda da farklı beklentilerim ve heyecanlarım vardı. Ancak bu beklentilerin gerçekleşmemesi, beni daha da derin bir izolasyona itti. Yine de bu zor süreçte katılımcı kadınlardan biri, bende derin bir iz bırakan şu sözleriyle ayakta durmamı sağlamıştı: “Bizi merak etme. Biz, bu toprakların karanlığıyla sessiz ama derin bir mücadeleye devam edeceğiz. Üretim bizim kutsalımız. Bizi görmesinler, varsınlar. Biz bir şekilde var olacağız. Sen okumanı bırakma. Oku ki bizim çocuklarımıza, bu toprağa bizim gibi perde arkasında kalarak değil, öne atılarak hizmet edesin.”

Sahada çalışırken birden fazla duyguyu yönetmenin, araştırmacının seyrini doğrudan etkilediğini fark ettim. Ancak kendi hayat rutinize daldıkça, ülkenin farklı yerlerinde dejenere olmuş hayatların ağırlığını kaldırmak için mental bir hazırlığa da ihtiyaç duyduğumuzu öğrendim. Her hikâye, araştırmacının karşısına çıkmaya hazır olmalı; çünkü her hikâye, derin bir insanlık gerçeğini taşıyor!

Kaynakça

Goffman, E. (1956). *The Presentation of Self in Everyday Life*. University of Edinburgh, Social Sciences Research Centre.

Goffman, E. (1961). *Asylums: Essays on the Social Situation of Mental Patients and Other Inmates*. New York: Anchor Books.

Mill, J. S. (1869). *The Subjection of Women*. London: Longmans Green.

Tekin, S. H., Güven, B., Özyeğen, M. K., Gozubuyuk, G. T., & Kabadayi, K. (2004). *Bir Derdim Var. Bir Derdim Var*. Türkiye: Rakun.

Wilkinson, S., & Kitzinger, C. (1996). *Representing the Other: A Feminism & Psychology Reader*. London: Sage Publications.